

2 นโยบายรับจำนำข้าว: แก้ปัญหาหรือสร้างปัญหา?

แม้ว่าทุกรัฐบาลต่างมีนโยบายเพื่อช่วยเหลือชาวนาผู้เป็นกระดูกสันหลังของชาติ ในรูปแบบต่างๆ แต่ไม่มีครั้งไหนที่รัฐบาลจะแทรกแซงกลไกตลาดทั้งระบบ โดยรับจำนำข้าวด้วยราคาที่สูงลิ่ว และใช้เงินมากมายมหาศาลเท่ากับโครงการรับจำนำข้าวในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

ในช่วงแรกชาวนาต่างดีใจที่รัฐได้ออกมารับจำนำข้าวในราคาตันละ 15,000 บาท แต่เมื่อเวลาผ่านไป สิ่งที่เกิดขึ้นคือรัฐบาลประสบความล้มเหลวในการระบายข้าว ขาดสภาพคล่อง จนทำให้ไม่สามารถชำระเงินค่าจำนำข้าวให้กับชาวนา จนชาวนาต้องออกมาทวงเงินค่าข้าว และบางคนถึงกับต้องฆ่าตัวตายเพื่อหนีปัญหานี้สินที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ นโยบายรับจำนำข้าวยังเกี่ยวพันกับการทุจริตคอร์รัปชันและกำลังได้รับการตรวจสอบจาก ปปช.

ในรอบปี 2556 “นโยบายรับจำนำข้าว” เป็นนโยบายสาธารณะสำคัญที่มีการถกเถียง แลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างกว้างขวาง และเป็นนโยบายที่มีทั้งผู้สนับสนุนและคัดค้านจำนวนมาก เนื่องจากนโยบายจำนำข้าวมีผลกระทบทุกภาคส่วนของสังคม ไม่เพียงแต่ภาคเกษตรกรรมเท่านั้น แต่รวมไปถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและระบบเศรษฐกิจในภาพรวมอีกด้วย และแม้ว่าในรายงานสุขภาพคนไทยเมื่อปีที่ผ่านมามีการนำเสนอ “วิาทะแห่งปีว่าด้วยการรับจำนำข้าวของรัฐบาลยิ่งลักษณ์” ไปแล้ว แต่ในปี 2556 กระแสวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับนโยบายรับจำนำข้าวยิ่งแรงขึ้นกว่าเดิม เมื่อความล้มเหลวของนโยบายดังกล่าวเริ่มปรากฏชัดต่อเนื่องมาถึงปี 2557 โดยภาครัฐเริ่มประสบปัญหาสภาพคล่อง เนื่องจากไม่สามารถระบายข้าวได้ตามเป้าหมาย ทำให้ชาวนาจำนวนมากไม่ได้รับเงินค่าจำนำข้าว แม้จะนำข้าวไปจำนำไว้หลายเดือนแล้วก็ตาม กอปรกับมี

การรั่วไหลของโครงการดังกล่าวจนมีการร้องเรียน ปปช. ให้สอบสวนการทุจริตของเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐ การทำความเข้าใจปัญหาของนโยบายรับจำนำข้าวจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจพื้นฐานของนโยบายรับจำนำข้าวของรัฐบาล และศึกษาข้อมูลการรับจำนำข้าวในฤดูกาลผลิต พ.ศ. 2555/56 เพื่อนำไปพิจารณาหาทางออกที่เหมาะสมในอนาคตต่อไป

ความเข้าใจพื้นฐานของนโยบายรับจำนำข้าว

นโยบายรับจำนำข้าว คือนโยบายแทรกแซงกลไกราคา (pricing policy) ผ่านการใช้ระบบเงินกู้ที่มีหลักประกันโดยใช้ “ข้าว” เป็นหลักประกันการกู้เงินจากรัฐ ในช่วงต้นฤดูกาลที่ราคาข้าวตกต่ำโดยให้ชาวนานำเงินกู้ออกไปใช้ก่อน จนเมื่อถึงปลายฤดูกาลที่ราคาข้าวสูงขึ้น ชาวนาสามารถนำเงินจำนวนเท่ากับที่กู้ไปพร้อมทั้งดอกเบี้ยมา “ไถ่ถอน”

ข้าวคืน เพื่อนำไปขายในตลาดตามราคาที่สูงขึ้น ทั้งนี้ การรับจำนำข้าวไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้นมาในรัฐบาลยิ่งลักษณ์ แต่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุครัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ภายใต้เป้าหมายที่จะให้ชาวนาชะลอการขายข้าวในฤดูกาลเก็บเกี่ยว โดยนำข้าวไปจำนำไว้กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร (ธ.ก.ส.) และฝากข้าวไว้ที่องค์การคลังสินค้า (อคส.) โดยมีราคาจำนำต่ำกว่าราคาตลาดเพราะต้องการให้ชาวนาเอาเงินไปใช้ก่อน แต่ยังไม่มีการขายข้าวออกไป และเมื่อราคาข้าวดีขึ้นในอนาคต ชาวนาก็สามารถมาไถ่ถอน ข้าวกลับไปขายได้ นโยบายจำนำข้าวดังกล่าว ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันในฤดูกาลผลิต พ.ศ. 2556/57 ยกเว้นช่วง พ.ศ. 2552-2554 ในสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ที่ใช้นโยบาย “ประกันราคาข้าว”¹ โดยจ่ายเงินอุดหนุนโดยตรงกับชาวนาแทนการรับจำนำข้าว แต่นโยบายประกันราคาข้าวถูกยกเลิกไปและกลับไปใช้นโยบายรับจำนำข้าวอีกวาระหนึ่งในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญของนโยบายรับจำนำข้าว อยู่ที่การปรับราคาจำนำจากราคา “ต่ำกว่า” ราคาตลาด ไปสู่ราคาจำนำที่ “สูงกว่า” ราคาตลาดในสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายของการรับจำนำข้าวเปลือกนาปีครั้งแรกในเดือนเมษายน-สิงหาคม 2544 จำนวน 2.5 ล้านตัน และข้าวเปลือกนาปีไว้ที่ 8.7 ล้านตัน เพื่อกระตุ้น การบริโภคและการใช้จ่ายของเกษตรกรภายในประเทศ ผ่านการแทรกแซงนโยบายราคาข้าว ในราคาที่สูงจนไม่มุ่งหวังให้เกษตรกรมาไถ่ถอนคืน ทำให้การใช้งบประมาณของรัฐ เพื่อจำนำข้าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากเพียง 2,938 ล้านบาท ในปีการผลิต พ.ศ. 2540/41 เป็น 18,930 ล้านบาทในปี การผลิต พ.ศ. 2545/46 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบาลทักษิณ และรัฐบาลต่อๆ มา (ยกเว้นรัฐบาลอภิสิทธิ์) ได้ทำหน้าที่ เสมือนเป็นพ่อค้าเอกชนในกระบวนการค้าข้าว เริ่มจาก การรับซื้อข้าวจากชาวนา การสต็อกข้าว และการระบายข้าว ตลอดฤดูกาลผลิต พ.ศ. 2544/45 จนถึง พ.ศ. 2556/57 แม้เนื้อหาของนโยบายอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่แบบแผน สำคัญของนโยบายยังคงเหมือนเดิม คือการใช้กลไกรัฐ เป็นหัวใจสำคัญในการควบคุมกลไกข้าวภายในประเทศ ของไทย

นโยบายรับจำนำข้าวในฤดูกาลผลิต พ.ศ. 2555/56

ในรอบปี 2556 นโยบายรับจำนำข้าวภายใต้รัฐบาล ยิ่งลักษณ์ ในฤดูกาลผลิต พ.ศ. 2555/56 ได้เปิดรับจำนำ ปีละ 2 ครั้ง/แปลง/ราย ไม่แยกนาปีและนาปรัง โดยไม่จำกัด ปริมาณเป้าหมายในการรับจำนำ ภายใต้ระยะเวลาโครงการ คือ 1 ตุลาคม 2555 ถึง 31 มกราคม 2557 (ระยะเวลา รับจำนำจริง คือ 1 ตุลาคม 2555-15 กันยายน 2556) แต่หากชาวนารายใดมีวงเงินรับจำนำเกิน 500,000 บาท ต้องให้คณะอนุกรรมการฯ ระดับจังหวัดตรวจสอบก่อน โครงการรับจำนำข้าวฤดูกาลผลิต พ.ศ. 2555/56 มีจำนวน ข้าวที่เข้าสู่โครงการรับจำนำทั้งสิ้น 22 ล้านตัน ประกอบด้วย ภาคเหนือ 9.5 ล้านตัน ภาคกลาง 8.5 ล้านตัน ภาคตะวันออกเฉยงเหนือ 4 ล้านตัน และภาคใต้ประมาณ 3.3 แสนตัน อคส. เป็นหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ รับจำนำข้าวร่วมกับภาคเอกชนคือ “โรงสี” โดยโรงสีเปิด เป็นจุดรับฝาก 869 โรง และเปิดเป็นจุดรับจำนำนอกพื้นที่ 627 จุด ดังนั้น ข้าวในสต็อกของรัฐบาลช่วงปลายปี 2556 ที่เพิ่มขึ้นจากเดิมอีก 22 ล้านตัน บวกกับยอดคงคลังเดิม อีกหลายล้านตันจึงเป็นภาระของรัฐบาลในการหาทางระบาย ข้าวออก ไม่ว่าจะเป็นการค้าระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือการเปิด ประมูลข้าวให้เอกชน

สถานการณ์ของนโยบายรับจำนำข้าวในรอบปี

นโยบายรับจำนำข้าว ถือได้ว่าเป็นเรื่องใหญ่สำหรับ รัฐบาลยิ่งลักษณ์ พรรคเพื่อไทย รวมถึง พ.ต.ท. ทักษิณ ด้วย เพราะนโยบายดังกล่าวนี้ถือเป็นนโยบาย “ที่เด็ด” แบบ “ทักษิณคิด ยิ่งลักษณ์ทำ” ที่ช่วยให้ได้รับชัยชนะในการ เลือกตั้งทั่วไปในปี 2554 ในฤดูกาลแรกๆ ของการรับ จำนำข้าวเป็นไปอย่างราบรื่น โดยสามารถรับจำนำข้าว ได้ทุกเมล็ด แต่อย่างเข้าสู่ฤดูกาลต่อๆ มา เริ่มมีเงื่อนไข ข้อจำกัดต่างๆ โดยช่วงกลางปี 2556 รัฐบาลมีแนวคิดจำกัด ปริมาณข้าวที่รับจำนำ อีกทั้งต้องการลดราคาจำนำลงมา เหลือ 12,000 บาท แต่เมื่อมีแรงกดดันจากชาวนาก็กกลับมา ให้ราคาเท่าเดิม แต่มีการจำกัดโควตา โดยข้าวเปลือกเจ้า (ความชื้นไม่เกิน 15%) จำนำได้ไม่เกิน 350,000 บาท/ครัวเรือน

และข้าวเปลือกนาปรัง (ความชื้นไม่เกิน 15%) จำนำได้ไม่เกิน 300,000 บาท/ครัวเรือน²

แม้ว่าจะมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงนโยบายรับจำนำข้าวอย่างกว้างขวางนับตั้งแต่เริ่มโครงการเป็นต้นมา แต่ภาครัฐก็ยังยืนยันถึงความถูกต้องเหมาะสมของนโยบายดังกล่าว แต่สัญญาที่ชัดเจนจากรัฐบาลของปัญหาการรับจำนำข้าวเกิดขึ้นเมื่อช่วงกลางปี 2556 โดยสุภา ปิยะจิตติ รองปลัดกระทรวงการคลัง ในฐานะประธานผู้ตรวจสอบบัญชีโครงการดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าโครงการรับจำนำข้าวมีการขาดทุนรวมแล้วไม่ต่ำกว่า 4 แสนล้านบาท ขณะเดียวกัน นักวิชาการจำนวนมาก เช่น นักวิชาการของ TDRI ได้ออกมาเตือนรัฐบาลให้ยกเลิกโครงการดังกล่าว หรือเปลี่ยนวิธีการรับจำนำข้าวเพื่อลดความเสียหายที่เกิดขึ้น³ นอกจากนี้ ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้อธิบายว่า นโยบายรับจำนำข้าว เป็นผลกระทบต่อความมั่นคง เนื่องจากนโยบายนี้ขาดประสิทธิภาพในการใช้งบประมาณ สร้างภาระด้านงบประมาณสูง ทำลายขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมข้าวไทย และความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคมที่เปลี่ยนจากการพึ่งพากันเองไปพึ่งพารัฐมากขึ้น อีกทั้งการดำเนินนโยบายดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะเกิดการทุจริตสูง⁴ แต่ทว่ารัฐบาลก็ยังคงเดินหน้าโครงการดังกล่าวต่อไป ขณะเดียวกันก็มีการปิดบังตัวเลขการขายข้าวและจำนวนเงินจากการขายข้าว รวมทั้งผู้รับซื้อ โดยนายบุญทรง เตริยาภิรมย์ รมว.พาณิชย์ และนายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ รมช.พาณิชย์ในขณะนั้นไม่สามารถให้คำตอบกับสังคมได้ เพียงแต่บอกว่า “จำนำข้าว ไม่ได้ขาดทุน 2.6 แสนล้าน”

เท่านั้น⁵ เมื่อมีกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก จึงมีการปรับเปลี่ยนให้ นายนิวัฒน์ธำรง บุญทรงไพศาล เป็น รมว.พาณิชย์แทน แต่ก็ยังเดินหน้าโครงการจำนำข้าวเต็มตัว และอ้างว่ามีการขายข้าวแบบรัฐต่อรัฐ (จีทูจี) ได้หลายล้านตัน โดยจีนรับซื้อไม่น้อยกว่าปีละ 1 ล้านตันติดต่อกันถึง 5 ปี ทั้งที่ทางการจีนเองไม่ได้มีคำแถลงยืนยันในเรื่องนี้⁶

ในด้านผลประโยชน์ที่ชาวนาได้รับจากการจำนำข้าว การศึกษาหลายชิ้นชี้ว่า ชาวนาได้ส่วนแบ่งจากงบประมาณที่ใช้ในการรับจำนำข้าวเพียง 30-40% เท่านั้น โดยงานวิจัยของนิพนธ์ พัวพงศกร⁷ พบว่าชาวนาส່ว่นใหญ่ที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายจำนำข้าว คือ ชาวนาที่มีรายได้ “ปานกลาง” รายได้ 100,001-600,000 บาท/ปี โดยได้รับประโยชน์เป็นตัวเงินถึง 74.6% ของเงินจำนำเงินทั้งหมดที่ชาวนาทุกคนได้รับสำหรับนาปี และ 73.1% สำหรับนาปรัง หมายความว่าชาวนาที่ได้รับผลประโยชน์ไม่ใช่ชาวนายากจน แต่เป็นชาวนาระดับปานกลาง ดังนั้น ข้ออ้างของรัฐบาลที่กล่าวว่านโยบายจำนำข้าวเป็นการช่วยเหลือชาวนายากจนจึงไม่ตรงกับข้อเท็จจริงเสียทีเดียว

ปัญหาสำคัญของนโยบายรับจำนำข้าว คือการขาดทุนเป็นเงินจำนวนมหาศาลจากโครงการดังกล่าว โดย ม.ร.ว. ปรีดิยาธร เทวกุล ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายการคลัง เปิดเผยข้อมูลว่าโครงการรับจำนำข้าว พ.ศ. 2555/56 ขาดทุนทางบัญชีรวม 230,000 ล้านบาท ประกอบด้วย ราคาจำนำที่สูงกว่าตลาด 110,000 ล้านบาท ดอกเบี้ย 4% ต่อปี จำนวน 48,000 ล้านบาท ค่าเสื่อมราคา 10% ต่อปี จำนวน 52,000 ล้านบาท และค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษาและอื่นๆ

ตารางแสดงจำนวนและอัตราของชาวนาที่ได้รับประโยชน์จากวงเงินจำนำข้าว

ระดับวงเงินที่ได้รับ	นาปี		นาปรัง	
	จำนวนราย (คน)	จำนวนเงิน (ล้านบาท)	จำนวนราย (คน)	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
จน (1-100,000 บาท)	439,919 (52.3)	24,122 (20.4)	196,804 (32.0)	11,108 (7.8)
ปานกลาง (100,001-600,000 บาท)	393,590 (46.8)	88,352 (74.6)	384,286 (62.5)	103,690 (73.1)
รวย (มากกว่า 600,000 บาท)	7,882 (0.9)	6,030 (5.1)	33,309 (5.4)	27,034 (19.1)
รวม	841,391	118,504	614,399	141,833

ที่มา: นิพนธ์ พัวพงศกร. 2556

อีก 20,000 ล้านบาท⁸ ด้วยงบประมาณที่สูญเสียไปจำนวนมากเช่นนี้ จึงควรประเมินความคุ้มค่าของนโยบายดังกล่าวว่า หากสามารถช่วยเหลือชาวนาให้มีชีวิตที่ดีขึ้นได้จริงก็ถือว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ แต่หากมีเงินหลุดออกไปนอกระบบไปยังบุคคลอื่นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นโรงสี ผู้ส่งออก ข้าราชการ หรือรั่วไหลไปกับการทุจริตคอร์รัปชัน ก็ควรทบทวนและปรับปรุงแก้ไขให้รัดกุมมากขึ้น หรืออาจทดลองใช้รูปแบบนโยบายใหม่ที่สามารช่วยเหลือชาวนาที่ยากจนได้ดีกว่านี้

นโยบายรับจำนำข้าวกับมือชาวนา

แม้ปัญหาของโครงการรับจำนำข้าวจะพอกพูนขึ้นจนเป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง รวมทั้งมีการกล่าวหาเรื่องการทุจริตในขั้นตอนต่างๆ แต่รัฐบาลก็ยังเดินหน้าดำเนินนโยบายนี้เต็มที และมีการโจมตีฝ่ายที่คัดค้านว่า “ขัดขวางไม่ให้ชาวนารวย” แต่ในฤดูกาลจำนำข้าว พ.ศ. 2556/57 ที่รัฐบาลเกิดปัญหาสภาพคล่องจนหมุนเงินไม่ทัน เพราะกระทรวงพาณิชย์ระบายข้าวไม่ได้ ทำให้ชาวนาที่จำนำข้าวไว้กับรัฐบาลและถือใบประทวน ไม่ได้รับเงินตามเวลาที่ตกลงกันไว้ ชาวนาจำนวนมากต้องรอการจัดสรรเงินค่าข้าวจาก ธ.ก.ส. เป็นเวลาหลายเดือน ซึ่งสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวนาอย่างมาก จนทำให้ชาวนาหลายจังหวัดประท้วงรัฐบาล เพื่อเรียกร้องเงินค่าจำนำข้าว จนมีการปิดถนนในหลายจังหวัด อาทิ

- มือชาวนาบุรีรัมย์ 2,000 คน บุคลากร จ.บุรีรัมย์ จักรัฐบาลเร่งจ่ายเงินจำนำข้าว หลังล่าช้า 3-4 เดือน โดยมีผู้ไม่ได้รับเงินค่าข้าวรวมกว่า 5 หมื่นราย เป็นเงิน 4 พันล้านบาท (9 มกราคม 2557)

- ชาวนาจาก 5 จังหวัด คือ นครสวรรค์ พิจิตร สุโขทัย กำแพงเพชร และพิษณุโลก ชุมนุมปิดถนนสายเอเชีย 117 พิษณุโลก-นครสวรรค์ ที่บริเวณแยกโพธิ์ไทรงาม (17 มกราคม 2557)

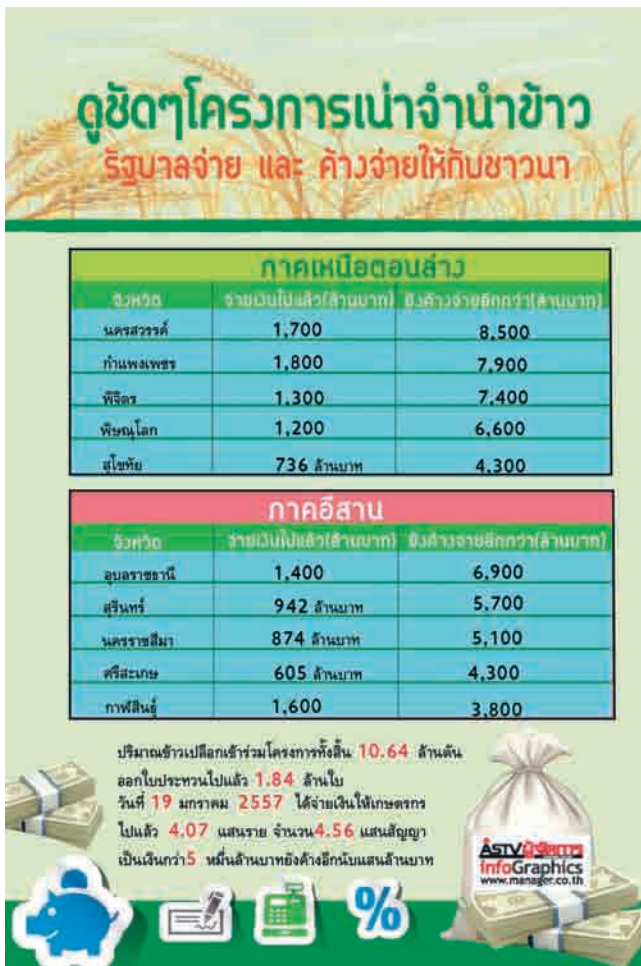
- กลุ่มชาวนา 6 จังหวัดภาคตะวันตก ปิดถนนพระรามที่ 2 และถนนเพชรเกษม บริเวณใกล้ทางแยกต่างระดับวังมะนาว (1 กุมภาพันธ์ 2557)

- ชาวนาหนองขาบือปิดถนนสายกาญจนบุรี-สุพรรณบุรี บริเวณสามแยกไฟแดงหนองขาว ซึ่งเป็นเส้นทางเข้า-ออกตัวเมืองกาญจนบุรี (5 กุมภาพันธ์ 2557)

- ชาวนา จ.อุทัยธานี เคลื่อนขบวน “อีแต๋น” เข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อปิดสนามบินสุวรรณภูมิ (20 กุมภาพันธ์ 2557) แต่มีการเจรจาทำให้ชาวนาไม่ปิดสนามบินและเดินทางกลับ

นอกจากนี้ ชาวนาอีกหลายจังหวัดได้เข้าร่วมชุมนุมกดดันรัฐบาลร่วมกับ กปปส. ที่กรุงเทพฯ เพื่อให้รัฐบาลยิ่งลักษณ์ ลาออกจากรัฐบาลรักษาการ โดยเชื่อว่ารัฐบาลใหม่จะสามารถแก้ปัญหาเรื่องเงินค่าจำนำข้าวได้มีประสิทธิภาพมากกว่า ทางด้านรัฐบาลได้แถลงว่า กำลังดำเนินการอย่างเร่งด่วน โดยจะกู้เงินวงเงิน 1.3 แสนล้านเพื่อใช้หนี้ให้กับชาวนา โดยเสนอแผนการกู้เงินให้ กกต. อนุมัติ เนื่องจากรัฐบาลรักษาการไม่สามารถก่อหนี้ที่มีผลผูกพันไปถึงรัฐบาลอื่นได้ แต่ต่อมา กกต. ได้ตีกลับแผนการกู้เงินดังกล่าว โดยชี้ว่าไม่อยู่ในอำนาจของ กกต.⁹ แต่รัฐบาลก็ยังตัดสินใจที่จะขอกู้เงินจากสถาบันทางการเงินของรัฐ ไม่ว่าจะเป็น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน ธนาคารทหารไทย ธนาคารกรุงไทย รวมทั้งกองทุนประกันสังคม แต่เกิดกระแสการต่อต้านทั้งจากพนักงานของสถาบันการเงินต่างๆ และกระแสสังคมเนื่องจากปัญหาข้อกฎหมายของเงินกู้ดังกล่าว ซึ่งสร้างความเสี่ยงทางการเงินให้กับสถาบันการเงินเหล่านั้น โดยนักวิชาการส่วนใหญ่ เห็นว่ารัฐบาลควรเร่งระบายข้าวเพื่อนำเงินมาชำระให้กับชาวนา มากกว่าการกู้เงินซึ่งมีปัญหาในข้อกฎหมาย

เมื่อธนาคารออมสินเปิดเผยว่า ได้อนุมัติเงินกู้ให้กับ ธ.ก.ส. วงเงิน 20,000 ล้านบาท โดยได้โอนเงินไปแล้ว 5,000 ล้านบาท ก็ได้สร้างความตื่นตระหนกและกระแสการต่อต้านจากผู้ฝากเงินและพนักงานของธนาคารออมสิน จนผู้ฝากเงินแห่ไปถอนเงินจากธนาคารจำนวนมาก¹⁰ โดยในช่วงเวลา 3 วันระหว่าง 17-19 กุมภาพันธ์ 2557 มีการถอนเงินเป็นจำนวนรวมกันถึงประมาณ 92,000 ล้านบาท เทียบกับปริมาณเงินฝากรวมกันเพียง 32,800 ล้านบาทเท่านั้น¹¹ สภาพคล่องที่ลดลงจำนวนมหาศาลในช่วงข้ามคืนของธนาคารออมสิน ทำให้ธนาคารต้องยกเลิกเงินกู้ดังกล่าว

ที่มา: ดูชัดๆ โครงการนำข้าว รัฐบาลจ่าย และ ค้างจ่ายให้กับชาวนา.
 ข้อมูล ณ วันที่ 9 มกราคม 2557. ค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2557, จาก ASTV
 ผู้จัดการ เว็บไซต์ : <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9570000011258>

และนายวรวิทย์ ชัยลิ้มปมนตรี กรรมการผู้จัดการธนาคาร แสดงความรับผิดชอบโดยการลาออก เหตุการณ์ดังกล่าว ทำให้สถาบันการเงินต่างๆ ปฏิเสธการเข้าร่วมประมวลพันธบัตรของรัฐบาล และระมัดระวังไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการจัดสรรเงินกู้ให้กับรัฐบาลหรือ ธ.ก.ส. ในโครงการรับจำนำข้าวอีก¹²

ทางด้านรัฐบาลเองก็ได้เชิญชวนประชาชนให้ฝากเงินกับ ธ.ก.ส. เพื่อช่วยเหลือชาวนา ล่าสุด ธ.ก.ส. ได้ระดมทุนสมทบกองทุนช่วยเหลือชาวนา วงเงิน 2 หมื่นล้านบาทเป็นการทั่วไป เริ่มวันแรก 3 มีนาคม 2557 ด้วยยอดเงินบริจาคและเงินสมทบรวม 121 ล้านบาท แบ่งเป็นเงินบริจาคของ ธ.ก.ส. 10 ล้านบาท และของประชาชนทั่วไปอีก

1 บัญชี ประมาณ 543,000 บาท¹³ โดยจะเปิดรับเป็นการทั่วไปวันที่ 5 มีนาคม 2557 ซึ่ง ธ.ก.ส. ได้สรุปยอดเงิน ณ วันที่ 7 มีนาคม 2557 มียอดรวมกว่า 509,387,382.04 บาท¹⁴

บทสรุป: หนึ่งทศวรรษของนโยบายรับจำนำข้าวใน “ราคาสูงกว่าตลาด”

นโยบายรับจำนำข้าวเป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการควบคุมกลไกราคาข้าวในประเทศ ตลอดจนทศวรรษที่ผ่านมาการใช้นโยบายรับจำนำข้าวในราคาที่ “สูงกว่า” ราคาตลาด แต่ก็เกิดข้อถกเถียงในสังคมว่าชาวนาได้ประโยชน์จริงหรือไม่ ถ้ามี ชาวนาที่ได้ประโยชน์จะเป็นชาวนาจนหรือชาวนารวยมากกว่ากัน หากการใช้เงินภาษีประชาชนไปหลายแสนล้านบาทแต่ช่วยชาวนาที่ยากจนได้น้อยนิด และเกิดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันมากมาย ก็จำเป็นต้องทบทวนนโยบายดังกล่าว ทั้งนี้การเสนอนโยบายไม่ใช่เป็นเพียงหน้าที่ของพรรคการเมืองเท่านั้น แต่ประชาชนและสถาบันต่างๆ ของสังคม สามารถร่วมเสนอแนวทางออกมาร่วมกันได้

ในด้านหนึ่ง เราไม่สามารถปล่อยให้ราคาสินค้าเกษตรวิ่งไปตามกลไกตลาดเพียงลำพัง เนื่องจากกลไกตลาดปัจจุบันสร้างความผันผวนอย่างมากให้กับราคาสินค้าเกษตร ดังนั้น “การแทรกแซงของรัฐ” จึงเป็นสิ่งปกติในประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรทั่วไป แต่ในอีกด้านหนึ่ง การแทรกแซงของรัฐก็ควรทำอย่างจำกัดและยึดหลักการสากล โดยควรยึดหลักสำคัญสามด้านคือ 1) ผลประโยชน์ควรตกอยู่กับเกษตรกรที่ยากจนซึ่งแบกรับความผันผวนของกลไกตลาด 2) ด้วยศักยภาพของรัฐที่มีอยู่อย่างจำกัด รัฐต้องเลือกใช้นโยบายที่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) ต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรมแบบแบ่งปันปันส่วนระหว่างประชาชนกลุ่มต่างๆ ทั้งเกษตรกร ผู้บริโภคและผู้เสียภาษี โดยควรพิจารณาว่า การช่วยเหลือเกษตรกรไม่ใช่เพราะเป็นความเมตตา แต่เป็นเพราะเกษตรกรเหล่านั้นคอยแบกรับต้นทุนของสังคมไว้ โดยช่วยให้ค่าครองชีพอยู่ในระดับต่ำจึงสมควรได้รับการเยียวยาจากสังคมด้วย

